

PREDLOG PROCEDURA KOJE BI SE KORISTILE ZA PRIJAVLJIVANJE

DIGITALNIH I FINANSIJSKIH PREVARA

*Prijedlog standardizovanih obrazaca i pratećih procedura za prijavljivanje
krivičnih djela prevare koja uključuju digitalnu imovinu*

Autor: Ivan Joličić

Priprema ovog dokumenta rađena je na osnovu praktičnih iskustava kao i istraživanja sprovedenog tokom fellowship-a dobijenog od strane BIRN Crna Gora

Mart 2026.

Ova analiza je izrađena u okviru stipendije koju finansira Vlada Ujedinjenog Kraljevstva, kao dio programa međunarodnog razvoja, a sprovodi BIRN Crna Gora. Međutim, mišljenja i stavovi izneseni u ovoj analizi odražavaju perspektivu autora i ne predstavljaju nužno zvanične stavove britanske Vlade ili Britanske ambasade Podgorica.

Sažetak

Ovaj dokument predstavlja prijedlog standardizovanih procedura i obrazaca za prijavljivanje krivičnih djela prevare koja uključuju digitalnu imovinu (kriptovalute, stablecoin-e i slične finansijske instrumente zasnovane na blockchain tehnologiji). Nastao je kao praktično rješenje uočenih nedostataka u postojećim institucionalnim okvirima za postupanje sa ovakvim slučajevima, i to u periodu dok se regulatorni okvir u Crnoj Gori još uvijek razvija.

Istraživanje koje je prethodilo izradi ovog dokumenta pokazalo je da u domaćem pravnom i institucionalnom sistemu trenutno ne postoji jedinstven, medjuresorno usaglašen obrazac specifično prilagođen prijavama prevara koje uključuju digitalnu imovinu. Kao posljedica, žrtve ovakvih prevara često nailaze na procesne prepreke već pri prvom koraku – formalnoj prijavi nadležnom organu – a naročito pri pokušaju da dokumentovanu prijavu kosite kao osnov za hitnu komunikaciju sa finansijskim institucijama i kripto berzama radi očuvanja tragova i podataka.

Kao odgovor na ove praznine, pripremljena su dva komplementarna obrasca:

- Obrazac A – namijenjen građanima/žrtvama, služi za strukturirano prikupljanje relevantnih činjenica i tehničkih identifikatora prije i tokom podnošenja prijave.
- Obrazac B – zvanična bilingvalna krivična prijava upućena Upravi policije (Odsjek za suzbijanje visokotehnološkog kriminala), koja uključuje i formalni zahtjev za potvrdu o prijemu sa spisnom založenih dokaza.

Oba obrasca su projektovana unutar granica postojećeg pravnog okvira – bez pretenzije da zamijene zvanične akte organa. Njihova vrijednost leži u standardizaciji sadržaja prijave i obezbjeđivanju procesno valjanog dokaza o prijemu koji žrtva može odmah koristiti u komunikaciji sa bankama, kripto berzama i forenzičkim službama.

STATUS	Interim / radna verzija. Dokumenti nemaju status zvanično propisanog obrasca organa uprave. Namijenjeni su praktičnoj upotrebi dok se ne usaglase i formalno usvoje međuresorno standardizovani obrasci.
PRAVNI OSNOV	ZKP CG (čl. 256), Zakon o upravnom postupku (čl. 64), Uredba o kancelarijskom poslovanju organa državne uprave, Uputstvo o načinu vršenja kancelarijskog poslovanja, KZ CG (čl. 244, 352, 353).
CILJANA UPOTREBA	Građanin/žrtva koja prijavljuje digitalnu finansijsku prevaru; službenici Uprave policije; pravni zastupnici žrtava; specijalizovani blockchain-forenzicki analitičari.

1. Uvod i kontekst

1.1 Pozadina nastanka dokumenta

Porast prevara koje uključuju digitalnu imovinu – naročito onih koje se odvijaju putem lažnih investicionih platformi, scam scenarija sa kripto komponentom i phishing napada koji ciljaju korisnike kripto berzi – postavlja pred domaći pravosudni i policijski sistem izazove na koje još uvijek nema sistemskog odgovora. Žrtve ovakvih prevara u prosjeku gube znatne iznose, a period od nastanka štete do formalnog evidentiranja prijave često traje dovoljno dugo da se tragovi na blockchainu ne mogu adekvatno iskoristiti za očuvanje sredstava.

Tokom istraživačkog rada sprovedenog u okviru fellowship programa, identifikovane su dvije ključne tačke sloma u procesu postupanja: prvo, odsustvo standardizovanog obrasca koji bi žrtvi pomogao da na strukturiran način zabilježi i preda tehničke identifikatore specifične za digitalnu imovinu (TxHash, blockchain adrese, UTC vremenska linija transakcija); i drugo, često odsustvo formalnog, procesno valjanog dokumenta o prijemu koji bi žrtva mogla odmah koristiti u komunikaciji sa kripto berzama i drugim relevantnim subjektima radi hitnog očuvanja podataka.

Navedene praznine nisu rezultat nepostojanja dobre volje u institucijama, već uglavnom posljedica činjenice da regulatorni okvir za digitalnu imovinu u Crnoj Gori još uvijek nije u potpunosti formalizovan, te da su operativni alati i obrasci koje koriste organi uglavnom prilagodjeni klasičnim krivičnim djelima finansijske prevare, bez specifičnih tehničkih polja neophodnih za slučajeve koji uključuju blockchain.

1.2 Metodološki pristup

Dokumentovanje i analiza koji su prethodili izradi ovih procedura oslanjali su se na kombinaciju neformalne konsultacije sa predstavnicima institucija sistema te na stučnu procjenu međunarodnog eksperta za blockchain istrage i AML/CTF praksu. Svi sagovornici iz institucija izjasnili su se da ne žele da im se ime javno pominje.

Pored toga, analizirani su relevantni pravni akti (Zakonik o krivičnom postupku, Zakon o upravnom postupku, Uredba o kancelarijskom poslovanju i sl.), javno dostupna praksa kripto berzi i stablecoin izdavalaca u pogledu zahtjeva za očuvanjem podataka, te iskustva iz uporednih jurisdikcija koje su već uspostavile slične interim procedure.

Napomena o ograničenjima izvora: Nijedan od institucionalnih sagovornika nije bio voljan da mu se ime pominje, ni u zvaničnom ni u nezvaničnom kapacitetu. Konsultovani međunarodni ekspert također je dao nezvaničnu procjenu koja ne predstavlja stav nijedne institucije. Sve konstatacije u ovom dokumentu koje se pozivaju na institucionalni kontekst treba tumačiti kao rezultat neformalne konsultacije, a ne kao zvanične stavove institucija.

1.3 Odnos prema aktuelnom regulatornom okviru

U trenutku izrade ovog dokumenta, Crna Gora nema poseban zakon o digitalnoj imovini koji bi eksplicitno uređivao postupanje organa u slučajevima prevare koji uključuju kriptovalute. Donošenje takvog zakona razmatrano je kroz aktivnosti nadležnih institucija, ali konkretni rokovi usvajanja nisu bili poznati u periodu kada je sprovedeno ovo istraživanje. Preliminarni razgovori sa predstavnicima institucija ukazali su da bi izrada i formalno usvajanje jedinstvenog, međuresorno usaglašenog obrasca specifično namijenjenog ovim slučajevima zahtijevala šire institucionalno usklađivanje koje bi trajalo potencijalno više mjeseci.

Imajući u vidu takvo stanje, pristupljeno je izradi praktičnog privremenog rješenja od strane autora istraživanja: predloženih obrazaca zasnovanih na već važećim pravilima o podnošenju prijave i kancelarijskom poslovanju, uz prilagodjavanje tehničkih polja specifičnostima digitalnih instrumenata. Ovaj pristup nije zamjena za sistemsko rješenje, već samo most do njega.

2. Pravni osnov

Predloženi obrasci i procedure oslanjaju se na sljedeće izvore pozitivnog prava Crne Gore, koji zajedno omogućavaju praktičnu primjenu bez potrebe za donošenjem novih podzakonskih akata:

2.1 Krivična prijava i procesno dokumentovanje

Zakonik o krivičnom postupku Crne Gore (ZKP CG) u članu 256 predviđa pravo svake osobe da podnese krivičnu prijavu. Prijava se može podnijeti pismeno ili usmeno; u slučaju usmene prijave, službeno lice sastavlja zapisnik, dok se usmena prijava data telefonom ili elektronskim putem evidentira u službenoj zabilješci.

Na osnovu ovih odredbi, Obrazac B je strukturiran kao pismena krivična prijava podnesena na ime podnosioca, sa referencom na specifična krivična djela iz KZ CG koja dolaze u obzir u slučajevima digitalne finansijske prevare:

- Prevara – član 244 KZ CG
- Računarska prevara – član 352 KZ CG
- Neovlašćeni pristup – član 353 KZ CG

2.2 Potvrda o prijemu podneska

Pravo na formalnu potvrdu o prijemu podneska uređeno je kroz više propisa koji se međusobno nadopunjuju. Član 64 Zakona o upravnom postupku propisuje obavezu organa da na zahtjev stranke izda potvrdu o prijemu podneska, koja sadrži podatke o datumu i vremenu prijema, predmetu podneska i priloženoj dokumentaciji. Uredba o kancelarijskom poslovanju organa državne uprave i Uputstvo o načinu vršenja kancelarijskog poslovanja dalje razrađuju tehničke detalje: prijemni stambilj sa datumom, vremenom i brojem akta, odnosno potvrda na posebnoj papiru, prihvatljivi su oblici ispunjavanja ove obaveze.

Upravo ovaj element – uredna potvrda o prijemu sa spiskom priloženih dokaza – čini ključnu novost u Obrascu B u odnosu na tipičnu praksu podnošenja krivičnih prijava. Standardni zahtjev sa potvrdom, koji je

uključen u samu strukturu obrasca, trebalo bi da podstakne operativno postupanje službenih lica već pri prvom kontaktu sa žrtvom.

2.3 Elektronska ovjera (opciono)

Tamo gdje je tehnički-organizaciono izvodljivo, predviđeno je i opciono izdavanje elektronski ovjerenog dokumenta o prijemu sa e-pečatom. Ovakav format, koji je u skladu sa propisima o elektronskom poslovanju i elektronskom potpisu, povećava provjerljivost dokumenta u prekograničnim slučajevima i olakšava komunikaciju sa stranim kriptoberzama i stablecoin izdavaocima koji po pravilu imaju visoke standarde u pogledu autentičnosti dokumentacije.

2.4 Zaštita podataka o ličnosti

Obrasci su dizajnirani u skladu sa principom minimizacije obrade podataka. Prikupljaju se isključivo podaci neophodni za postupanje i dokazivanje, uz jasno razdvajanje između podataka čija je obrada neophodna radi postupanja organa po službenoj dužnosti i opcionalnih saglasnosti za dostavljanje ovjerene kopije dokumenta trećim licima (na primjer, pravnim zastupnicima ili forenzičkim analitičarima kojima žrtva želi da povjeri dalji rad na slučaju).

3. Opis predloženih obrazaca

Kompletno rješenje sastoji se od dva međusobno kompatibilna obrasca koji zajedno pokrivaju cijeli ciklus od početnog prikupljanja informacija od strane žrtve do formalnog podnošenja prijave i dobijanja procesno valjanog dokumenta o prijemu.

3.1 Obrazac A – Prijava za građane

Obrazac A je zamišljen kao pomoćni dokument koji žrtva popunjava samostalno, prije dolaska u policiju ili slanja prijave elektronskim putem. Njegova primarna svrha je organizaciona: da žrtvi pomogne da na jednom mjestu sakupi sve relevantne podatke koje će ionako biti potrebno navesti u formalnoj prijavi, čime se smanjuje rizik od propuštanja ključnih tehničkih informacija.

Sadržajno, obrazac je podijeljen u šest tematskih sekcija:

Sekcija	Sadržaj
1. Podaci o zrtvi	Ime i prezime, JMBG ili broj pasoša, kontakt telefon, e-mail adresa, adresa stanovanja.
2. Opis prevare	Datum i vrijeme početka događaja, ukupni izgubljeni iznos (EUR i/ili kripto ekvivalent), slobodni tekstualni opis slijeda događaja.
3. Podaci o kriptovalutama	Naziv blockchain mreže (ETH, BTC, TRON, SOL i dr.), sumnjiva wallet adresa, ID transakcije (TxHash), platforma koja je korišćena za kupovinu ili transfer (Binance, OKX i sl.).
4. Podaci o bankovnom transferu	IBAN podnosioca i IBAN primaoca sredstava, naziv banke primaoca.
5. Podaci o osumnjičenom	Korisničko ime na komunikacionim platformama (Telegram, WhatsApp i dr.), broj telefona, URL veb-sajta koji je korišćen u prevari.
6. Lista dokaza	Check-lista: snimci ekrana, potvrde o transakcijama, linkovi, audio/video materijal i ostala dokumentacija.

Obrazac je namjerno dizajniran da bude jednostavan i pristupačan i osobama bez tehničkog predznanja o blockchain tehnologiji. Termin 'Transaction ID (TxHash)' eksplicitno je objašnjen u okviru samog polja kako bi žrtva znala gdje da ga pronade na platformi ili u e-mail potvrdi o transakciji. Isti princip primjenjen je i za ostale tehnički specifične termine.

3.2 Obrazac B – Sluzabena krivicna prijava (bilingvalni format)

Obrazac B je zvanična krivična prijava namijenjena podnošenju Upravi policije, konkretno Odsjeku za suzbijanje visokotehnološkog kriminala. Formatiran je kao bilingvalni dokument (crnogorski/engleski) iz praktičnih razloga: u značajnom broju slučajeva prevara koje uključuju digitalnu imovinu, relevantni subjekti sa kojima treba komunicirati radi očuvanja sredstava – kripto berze, stablecoin izdavaoci, blockchain-forenzičke firme – posluju van granica Crne Gore i zahtijevaju dokumentaciju na engleskom jeziku.

Gljučni elementi Obrasca B su:

- Zaglavlje sa podacima o primaocu: Crna Gora / Ministarstvo unutrašnjih poslova / Uprava policije / Sektor za borbu protiv kriminala / Odsjek za suzbijanje visokotehnološkog kriminala.
- Pravni osnov: eksplicitna referenca na član 256 ZKP CG.
- Navođenje krivičnih djela koja dolaze u obzir, sa referencama na konkretne članove KZ CG (Prevara – čl. 244, Računarska prevara – čl. 352, Neovlašćeni pristup – čl. 353).
- Podaci o podnosiocu.
- Slobodno polje za činjenični opis događaja.
- Strukturisana tabela tehničkih identifikatora (mreža Blockchain, sumnjiva adresa, TxHash, UTC vremenska oznaka, iznos, IBAN banke).
- Formalni zahtjev za potvrdu o prijemu – ovo je najvažniji dodati element. Zahtjev je formulisan uz pozivanje na konkretne pravne osnove (čl. 64 ZUP, Uredba o kancelarijskom poslovanju, Uputstvo o načinu vršenja kancelarijskog poslovanja) i specificira da potvrda mora sadržati: (a) činjenicu da je podnesak primljen, (b) datum i vrijeme prijema, (c) predmet podneska, i (d) uredan spisak priloženih akata i dokaza (prilozi).

Zašto je potvrda o prijemu sa spiskom dokaza ključna?

Kripto berze i stablecoin izdavaoci koji postupaju po zahtjevima za očuvanjem podataka ili privremenim ograničenjem transakcija tipično traže dokaz da je formalna prijava podnesena nadležnom organu i da se postupak vodi.

Uredan dokument o prijemu sa vremenskom oznakom i spiskom predatih dokaza služi upravo toj svrsi: on nije garancija ishoda, ali je minimalni procesni uslov koji ubrzava interno trijažiranje slučaja kod privatnih subjekata i otvara kanale komunikacije koji inače nisu neposredno dostupni žrtvi.

OBRAZAC A: PRIJAVA DIGITALNE / FINANSIJSKE PREVARE (ZA GRAĐANE)

FORM A: DIGITAL / FINANCIAL FRAUD REPORT (FOR CITIZENS)

Ovaj obrazac je namijenjen vama kako biste na jednom mjestu sakupili sve ključne informacije prije odlaska u policiju ili slanja prijave e-mailom. / This form is intended for you to collect all key information in one place before going to the police or sending a report by e-mail.

1. VAŠI PODACI (ŽRTVA) / YOUR DATA (VICTIM)

Ime i prezime / Full Name: _____
JMBG / National ID
(ili broj pasoša / or Passport No.): _____
Telefon / Phone: _____
E-mail: _____
Adresa / Address: _____

2. OPIS PREVARE / FRAUD DESCRIPTION

Datum i vrijeme kada je sve počelo / Date and time when it started: _____

Ukupan izgubljeni iznos / Total amount lost (EUR/Crypto): _____

Kratak opis (šta se desilo) / Brief description (what happened):

3. PODACI O KRIPTOVALUTAMA / CRYPTOCURRENCY DATA

Mreža / Network (e.g. ETH, BTC, TRON): _____

Sumnjiva adresa / Suspect Wallet Address: _____

ID Transakcije / Transaction ID (TxHash): _____

Platforma / Platform (e.g. Binance, OKX): _____

4. PODACI O BANKOVNOM TRANSFERU / BANK TRANSFER DATA

Vaš IBAN / Your IBAN: _____

IBAN primaoca / Recipient IBAN: _____

Naziv banke / Bank Name: _____

5. PODACI O OSUMNJIČENOM / SUSPECT DATA

Korisničko ime / Username

(Telegram, WhatsApp): _____

Broj telefona osumnjičenog / Suspect Phone No.: _____

Veb-sajt / Website: _____

6. LISTA DOKAZA / LIST OF EVIDENCE

Snimci ekrana / Screenshots

Potvrda o transakciji / Transaction confirmation

Linkovi / Links

OBRAZAC B: PRIJAVA KRIVČNOG DJELA

FORM A: CRIMINAL APPEAL

CRNA GORA / MONTENEGRO

MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA / MINISTRY OF THE INTERIOR

UPRAVA POLICIJE / POLICE DIRECTORATE

Sektor za borbu protiv kriminala / Crime Fighting Sector

Odsjek za suzbijanje visokotehnološkog kriminala / Cybercrime Unit

Broj / Number: _____

Place / Date: Podgorica, _____ 202__.

PREDMET: PRIJAVA KRIVIČNOG DJELA / SUBJECT: CRIMINAL APPEAL

Na osnovu člana 256 ZKP CG, podnosim ovu prijavu zbog sumnje na izvršenje krivičnog djela: / Based on Article 256 of the CPC of Montenegro, I submit this report due to suspicion of a criminal offense:

- Prevara / Fraud (Čl. 244 KZ CG)
- Računarska prevara / Computer Fraud (Čl. 352 KZ CG)
- Neovlašćeni pristup / Unauthorized Access (Čl. 353 KZ CG)

1. PODACI O PODNOSIOCU / SUBMITTER:

Ime i prezime / Full Name: _____

JMBG / Passport No.: _____

Kontakt / Contact: _____

2. ČINJENIČNI OPIS / FACTUAL DESCRIPTION

3. TEHNIČKI IDENTIFIKATORI / TECHNICAL IDENTIFIERS

Mreža / Network	ETH, BTC, TRON, SOL...
Sumnjiva adresa / Suspect Address	
ID Transakcije / TxHash	
Vrijeme / Timestamp (UTC)	
Iznos / Amount	
IBAN (Banka / Bank)	

4. PRILOZI / ANNEXES

- U prilogu prijave dostavljam / Attached to this Appeal is:

ZAHTEJEV ZA POTVRDU O PRIJEMU / REQUEST FOR RECEIPT

“Na osnovu člana 64 Zakona o upravnom postupku, kao i člana 5 Uredbe o kancelarijskom poslovanju organa državne uprave i člana 13 Uputstva o načinu vršenja kancelarijskog poslovanja, zahtijevam da mi se izda potvrda o prijemu ove krivične prijave (podneska), koja sadrži: (a) da je podnesak primljen, (b) datum i vrijeme prijema, (c) predmet podneska, i (d) spisak priloženih akata/dokaza (prilozi). Ukoliko se potvrda ne izdaje kao poseban dokument, zahtijevam da se na mojoj kopiji stavi prijemni štambilj (sa datumom/vremenom prijema i brojem priloga), ili da se izda potvrda na posebnom papiru.”

“Pursuant to Article 64 of the Law on Administrative Procedure (receipt of submission upon request), and the Office-operations Rules on receipt confirmation, I request an official receipt confirming the submission was received, including: date and time of receipt, subject, and a list of attached annexes (annexes).”

U / In _____, dana / date _____.

Podnosilac / Submitter:

(Potpis / Signature)